

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ν Ο Μ Ι Κ Η Σ Χ Ο Λ Η

Παναγιώτης ΓΚΛΑΒΙΝΗΣ

Καθηγητής Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου
Κ ο σ μ ή τ ο ρ α ς

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
541 24 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: +302310996531

+302310996532

+302310991386

Κιν.: +306974954934

E-mail: glavinis@law.auth.gr

Θεσσαλονίκη, 6 Αυγούστου 2023

Προς: Αξιότιμο κύριο
Γεώργιο Φλωρίδη
Υπουργό Δικαιοσύνης

Θέμα: Κατάρτιση ασκούμενων δικηγόρων

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Επιτρέψτε μου να σας εκφράσω τα συγχαρητήριά μου για την ανάληψη της ευθύνης του Υπουργείου σας και τις θερμότερες ευχές μου για κάθε επιτυχία στο έργο σας.

Με την επιστολή μου αυτή, επιθυμώ να σας υποβάλω μια πρόταση για την κατάρτιση των ασκούμενων δικηγόρων, την οποία σκιαγραφώ κατωτέρω, αλλά θα μπορούσα να σας την αναπτύξω και διά ζώσης.

Πριν καταθέσω την πρότασή μου, θα πρέπει να κάνω τέσσερις διαπιστώσεις:

Η *πρώτη* αφορά στο διαχρονικό ζήτημα του πληθωρισμού των δικηγόρων. Είμαστε η μόνη χώρα στον αναπτυγμένο κόσμο, όπου η πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα είναι στην ουσία αυτόματη για τους πτυχιούχους μιας Νομικής Σχολής. Η εθνικοποίηση των εξετάσεων δεν περιορίσει την πρόσβαση. Είναι αδήριτη ανάγκη, συνεπώς, χωρίς αυτό να είναι αυτοσκοπός, να αναζητήσουμε άλλους τρόπους περιορισμού της αυτόματης πρόσβασης στο επάγγελμα των πτυχιούχων των Νομικών Σχολών της χώρας (και όχι μόνο πλέον).

Η *δεύτερη* αφορά στους ίδιους τους πτυχιούχους. Λέγεται ότι το πτυχίο Νομικής είναι διαβατήριο για την πρόσβαση σε πλήθος επαγγελμάτων. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για μύθο, αν αναλογιστεί κανείς ότι σχεδόν όλοι οι πτυχιούχοι μας εγγράφονται σε κάποιο Δικηγορικό Σύλλογο αμέσως μόλις πάρουν το πτυχίο τους και, παρελθόντος του χρόνου, γίνονται δικηγόροι χωρίς απαραίτητα να το θέλουν. Έτσι, πολλοί εξ αυτών περνούν μια ανεπιθύμητη (και εν τέλει άχρηστη) δοκιμασία κατά την άσκησή τους και τα πρώτα χρόνια της δικηγορίας τους, πριν αποφασίσουν να κατευθυνθούν σε άλλα επαγγέλματα, κάτι που είναι επιζήμιο τόσο για τους ίδιους, όσο και για τις οικογένειές τους, και εν τέλει και για το κοινωνικό σύνολο, που υφίσταται τις συνέπειες του πληθωρισμού των δικηγόρων.

Η *τρίτη* αφορά στην ελλιπή κατάρτιση των ασκούμενων δικηγόρων, οι οποίοι εισέρχονται στο επάγγελμα με τις «επαγγελματικές» γνώσεις που απέκτησαν στη Σχολή τους, εκτός αν διενεργήσουν «ουσιαστική» (όπως χαρακτηριστικά λέγεται) άσκηση, χωρίς ωστόσο να είναι υποχρεωμένοι στην πραγματικότητα να το κάνουν. Με αποτέλεσμα, η γνώση π.χ. των διαδικασιών των δικαστηρίων και των γραμματειών τους να αποκτάται -στην καλύτερη περίπτωση- εμπειρικά από τους ασκούμενους που θα θελήσουν, θα επιδιώξουν και θα καταφέρουν να τις αποκτήσουν. Και τούτο γιατί, δεν υφίσταται συστηματική κατάρτιση των ασκούμενων δικηγόρων από τους δικηγορικούς τους συλλόγους ή από ειδικές προς τούτο σχολές ή ινστιτούτα, όπως συμβαίνει παντού στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Η *τέταρτη* αφορά στα προγράμματα σπουδών των Νομικών Σχολών τής χώρας, που διδάσκουν πολλές ώρες εβδομαδιαίως δικονομίες (πολιτική, ποινική και διοικητική), οι οποίες σε όλα τα προγράμματα των Νομικών Σχολών του κόσμου διδάσκονται στοιχειωδώς, όπου αυτό προβλέπεται σε υποχρεωτική βάση, και σε βάθος, μόνον σε όσους θέλουν να ακολουθήσουν δικανικά επαγγέλματα. Κυρίως δε μετά το πτυχίο, στο πλαίσιο είτε της προετοιμασίας του διαγωνισμού για να εγγραφεί κάποιος σε δικηγορικό σύλλογο είτε της τελικής εξέτασης για την απόκτηση της ικανότητας άσκησης του επαγγέλματος. Ελλείπει μιας τέτοιας εκπαίδευσης/κατάρτισης στη χώρα μας, οι Σχολές μας έχουν σε μεγάλο βαθμό μετατραπεί σε «επαγγελματικές», διατηρώντας εκτεταμένα προγράμματα δικονομικών σπουδών σε προπτυχιακό επίπεδο, σε βάρος των γνώσεων ουσιαστικού δικαίου, που έχουν πολλαπλασιαστεί στις σύνθετες κοινωνίες και οικονομίες που ζούμε. Με αποτέλεσμα να έχουμε γιγαντώσει τα προγράμματα σπουδών μας για να τα καλύψουμε όλα.

Κατόπιν των ανωτέρω, η πρότασή μου είναι η ακόλουθη:

Θα μπορούσε στην έδρα κάθε Νομικής Σχολής της χώρας και σε συνεργασία των Σχολών αυτών με τους οικείους Δικηγορικούς Συλλόγους (έναν ή περισσότερους κάθε φορά), να δημιουργηθεί ένα Ινστιτούτο Κατάρτισης Δικηγόρων (ΙΚΑΔ), που θα προετοιμάζει συστηματικά τους ασκούμενους για να αποκτήσουν την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, και στη συνέχεια τους ίδιους τους δικηγόρους με προγράμματα διά βίου μάθησης, καθώς και εδώ έχουμε πρόβλημα.

Στα Ινστιτούτα αυτά, οι ασκούμενοι δικηγόροι θα πρέπει κατ' αρχάς να διδάσκονται όλες τις δικονομίες σε βάθος (πολιτική, ποινική και διοικητική), τόσο από θεωρητική όσο και κυρίως από πρακτική σκοπιά, περιλαμβανομένων των διαδικασιών των δικαστηρίων και των γραμματειών τους. Θα πρέπει να διδάσκονται ακόμη τις εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών (διαπραγματεύσεις, διαμεσολάβηση και διαιτησία). Θα πρέπει να διδάσκονται επίσης ειδικά μαθήματα κτηματολογίου, εταιριών, εργατικού, φορολογικού, ασφαλιστικού, μεταναστευτικού και άλλων δικαίων, που έχουν διαδικασίες ενώπιον Αρχών, τις οποίες θα πρέπει να γνωρίζει ο δικηγόρος. Τέλος, θα πρέπει να διδάσκονται τη δεοντολογία του δικηγορικού επαγγέλματος, καθώς και οργάνωση γραφείου, σχέσεις με τους πελάτες κ.λπ.

Η κατάρτιση θα μπορεί να εκτείνεται στον ενάμιση χρόνο που διαρκεί η άσκηση του δικηγόρου. Κάθε ασκούμενος θα πρέπει να συγκεντρώνει ορισμένες ώρες παρακολούθησης για κάθε μάθημα, οποτεδήποτε κι αν επιλέξει να το παρακολουθήσει, για να μπορεί να δώσει εξετάσεις μετά το πέρας της άσκησής του. Η άσκησή του, δηλαδή, θα περιλαμβάνει, εκτός από το stage, και την κατάρτιση. Οι δε εξετάσεις θα διεξάγονται πάνω σε θέματα της κατάρτισης, ώστε να είναι απαραίτητη η παρακολούθηση των μαθημάτων κατάρτισης όχι μόνο ως τυπικό αλλά και ως ουσιαστικό προαπαιτούμενο για την συμμετοχή στις εξετάσεις. Με τον τρόπο αυτό, θα γνωρίζει ο κάθε ασκούμενος ότι οι γνώσεις που απέκτησε στη Σχολή δεν θα αρκούν για να συμμετάσχει στις εξετάσεις και να γίνει δικηγόρος. Θα πρέπει επιπλέον να διδαχθεί πράγματα που δεν τα διδάχθηκε στη Σχολή για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις των εξετάσεων, όσο χαλαρές κι αν είναι αυτές. Κάτι τέτοιο θα λειτουργήσει αποτρεπτικά για μια μεγάλη κατηγορία πτυχιούχων, που μπαίνουν στη δικηγορία εκόντες άκοντες. Αν γνωρίζουν, όμως, ότι, για να γίνουν δικηγόροι, δεν τους φτάνουν τα όσα έμαθαν στη Σχολή, αλλά πλέον της άσκησης, θα χρειαστεί να καθίσουν και πάλι στο θρανίο για να μάθουν χίλια δυο νέα πράγματα, επί των οποίων και θα εξεταστούν τελικά, τότε θα το σκεφτούν δυο και τρεις φορές πριν εγγραφούν σε κάποιο Δικηγορικό Σύλλογο.

Ακόμη κι αν κάτι τέτοιο δεν οδηγήσει στον περιορισμό της πρόσβασης των πτυχιούχων Νομικής στο δικηγορικό επάγγελμα, είναι βέβαιο πως θα αναβαθμίσει το δικηγορικό επάγγελμα. Συγχρόνως, η λειτουργία των Ινστιτούτων Κατάρτισης Δικηγόρων θα επιτρέψει τον εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών των Νομικών Σχολών μας, καθόσον αυτά θα απαλλαγούν από μεγάλο μέρος «επαγγελματικής» φύσης γνώσεων που καλούνται τώρα να δώσουν στους φοιτητές τους, γνωρίζοντας ότι δεν θα τις αποκτήσουν πουθενά αλλού. Για να μπορέσει να γίνει, όμως, αυτό αποτελεσματικά, θα πρέπει να προβλεφθεί πως οι ώρες που διδάσκει ένα μέλος ΔΕΠ στα Ινστιτούτα αυτά, θα προσμετρώνται στις ελάχιστες ώρες που έχει την υποχρέωση να διδάσκει στη Σχολή του.

Τα Ινστιτούτα θα μπορούν να λειτουργούν με μεθόδους σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ή και με (ταυτόχρονη) διά ζώσης διδασκαλία, όπου αυτό είναι εφικτό ή επιθυμητό. Δεν είναι απαραίτητο να αποκτήσουν ξεχωριστή νομική προσωπικότητα. Θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και ως μια υπηρεσία του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου. Οι δε εκπαιδευτές θα μπορούν να είναι όχι μόνο καθηγητές Πανεπιστημίου, αλλά και μέλη του οικείου (ή άλλου) Δικηγορικού Συλλόγου.

Ζήτημα τίθεται σε σχέση με τη χρηματοδότηση του κόστους λειτουργίας των Ινστιτούτων αυτών, που δεν είναι μεγάλο και θα μπορούσε να καλυφθεί από προγράμματα ΕΠΑ. Ειδικά τα πρώτα χρόνια εισαγωγής του θεσμού, θα ήταν καλό να αποφευχθεί η αυτοχρηματοδότηση της κατάρτισης των ασκούμενων δικηγόρων. Πρότυπα υπάρχουν σε άλλες χώρες της Ε.Ε., όπως στη Σλοβακία, π.χ., όπου το κόστος της κατάρτισης των ασκούμενων δικηγόρων βαρύνει τα δικηγορικά τους γραφεία.

Ένα άλλο θεσμικό πρότυπο που θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη για την εισαγωγή του θεσμού, είναι οι Ecoles d'avocats που λειτουργούν στη Γαλλία. Εφόσον ιδρύσαμε μια Σχολή Δικαστών και στη χώρα μας, γιατί να μην ιδρύσουμε και Σχολές Δικηγόρων.

Είμαι στη διάθεσή σας, κύριε Υπουργέ, για να σας αναπτύξω με λεπτομέρεια την πρότασή μου.

Με τιμή

Καθηγητής Παναγιώτης Γκλαβίνης
Κοσμήτορας Νομικής Σχολής ΑΠΘ